

บทบาทของสตรีในวรรณคดีบาลี

นายเปรม หิมจันทร์

001748

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๑

I1656425X

The Role of Women in Pali Literature

Mr. Prem Himachandra

A thesis Submitted in Partial Fulfillment of the requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Eastern Languages

Graduate School

Chulalongkorn University

1978

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทบาทของสตรีในวรรณคดีบาลี

โดย

นายเปรม หิมจันทร์

แผนกวิชา

ภาษาตะวันออก

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ฐานิสร์ ชาครัดพงศ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร. วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์วิสุทธิ บุญกุล)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แยมันดาคา)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราณี พาพานิช)

.....กรรมการ

(อาจารย์ฐานิสร์ ชาครัดพงศ์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อักษรย่อชื่อคัมภีร์และเลขหมาย

ในพระไตรปิฎก ฝ่ายภาษาไทย หมายเอาพระไตรปิฎกบาลีอักษรไทยฉบับสยามรัฐ ชุด ๔๕ เล่มจบ การอ้างอิงระบบ เล่ม/ข้อ/หน้า ตัวอย่าง พุ.อิติ. ๒๔/๑๔๔/๒๓๗ หมายความว่า พุทธทศนิกาย อิติวุตตกะ พระไตรปิฎกเล่ม ๒๔ ข้อ ๑๔๔ หน้า ๒๓๗ ส่วนอรรถกถาไม่มีข้อ ทั้งที่พิมพ์เป็นอักษรไทยแล้วและยังมีได้พิมพ์ แต่ควรรู้จักในการศึกษาธรรมวินัย ก็นำเอาอักษรย่อชื่อคัมภีร์มาเขียนไว้ด้วย เพื่อเป็นแนวทาง การอ้างอิงระบบ เล่ม/หน้า ตัวอย่าง อญ. อ. ๑/๑๓๔ หมายความว่า อังคุตตรนิกาย อรรถกถา เล่ม ๑ หน้า ๑๓๔ บางครั้งอ้างบรรทัดด้วย ก็ใช้ระบบ เล่ม/หน้า บรรทัดเขียนเลขไว้บนเลขหน้าดังนี้ อญ. อ. ๑/๑๓๔^{๑๑-๑๔} หมายความว่า เล่ม ๑ หน้า ๑๓๔ บรรทัดที่ ๑๑ ถึงบรรทัดที่ ๑๔ เป็นต้น ฝ่ายภาษาอังกฤษ หมายเอาฉบับบาลีอักษรโรมันของสมาคมบาลีปกรณ์ (The Pali Text Society) ในประเทศอังกฤษ ระบบการอ้างอิงอย่างนี้นิยมกันทั่วไป เช่น M.I.40 หมายความว่า มัชฌิมนิกาย เล่ม ๑ หน้า ๔๐ ดังต่อไปนี้

อักษรย่อชื่อคัมภีร์อักษรไทยเรียงตามลำดับอักษร

อญ. อ.	หมายความว่า	อังคุตตรนิกาย อฎฐกถา (มโนรถปฐพี)
อญ. อฎฐก.	"	อังคุตตรนิกาย อฎฐกนิปาต
อญ. เอก.	"	อังคุตตรนิกาย เอกนิปาต
อญ. เอกาทสก.	"	อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิปาต
อญ. จตุกก.	"	อังคุตตรนิกาย จตุกกนิปาต
อญ. ฉกุก.	"	อังคุตตรนิกาย ฉกุกนิปาต
อญ. ตีก.	"	อังคุตตรนิกาย ตีกนิปาต
อญ. ทสก.	"	อังคุตตรนิกาย ทสกนิปาต
อญ. ทุก.	"	อังคุตตรนิกาย ทุกนิปาต
อญ. นวก.	"	อังคุตตรนิกาย นวกนิปาต
อญ. ปญจก.	"	อังคุตตรนิกาย ปญจกนิปาต
อญ. สดตก.	"	อังคุตตรนิกาย สดตกนิปาต

อป. อ.	หมายความว่า	อปทาน อฏฐกถา (วิสุทฺธชนวิลาสิณี)
อภิ. ก.	"	อภิธมฺมปิฎก กถาวตฺต
อภิ. ฐา.	"	อภิธมฺมปิฎก ฐาตฺตกถา
อภิ. ป.	"	อภิธมฺมปิฎก ปญฺฐาน
อภิ. ปุ.	"	อภิธมฺมปิฎก ปุคฺคผลปญฺญตฺติ
อภิ. ยมก.	"	อภิธมฺมปิฎก ยมก
อภิ. วิ.	"	อภิธมฺมปิฎก วิภงฺค
อภิ. ส.	"	อภิธมฺมปิฎก ธมฺมสงฺคณี
อิตฺติ. อ.	"	อิตฺติวฺตฺตก อฏฐกถา (ปรมตฺตที่ปณี)
อุทาน. อ.	"	อุทาน อฏฐกถา (ปรมตฺตที่ปณี)
ข. อป.	"	ขุทฺตกนิกาย อปทาน
ข. อิตฺติ.	"	ขุทฺตกนิกาย อิตฺติวฺตฺตก
ข. อุ.	"	ขุทฺตกนิกาย อุทาน
ข. ข.	"	ขุทฺตกนิกาย ขุทฺตกปาฐ
ข. จริยา.	"	ขุทฺตกนิกาย จริยาปิฎก
ข. จู.	"	ขุทฺตกนิกาย จูหนิทฺเทศ
ข. ชา.	"	ขุทฺตกนิกาย ชาตก
ข. เถร.	"	ขุทฺตกนิกาย เถรคาถา
ข. เถรี.	"	ขุทฺตกนิกาย เถรีคาถา
ข. ช. ๕.	"	ขุทฺตกนิกาย ธมฺมปท
ข. ปฏฺิ.	"	ขุทฺตกนิกาย ปฏฺิสมภิทามคฺค
ข. เปต.	"	ขุทฺตกนิกาย เปตวตฺต
ข. พุทฺธ.	"	ขุทฺตกนิกาย พุทฺธวีส
ข. ม., ข. มหา.	"	ขุทฺตกนิกาย มหานิทฺเทศ
ข. วิมาน.	"	ขุทฺตกนิกาย วิมานวตฺต

ช. จ.	หมายความว่า	ชุททกนิกาย สุตตนิปาต
ชุททก. อ.	"	ชุททกปาฐ อฏฐกถา (ปรมตฺตโชติกา)
จริยา. อ.	"	จริยาปิฎก อฏฐกถา (ปรมตฺตทปณี)
ชา. อ.	"	ชาตกฏฐกถา
เถร. อ.	"	เถรคาถา อฏฐกถา (ปรมตฺตทปณี)
เถรี. อ.	"	เถรีคาถา อฏฐกถา (ปรมตฺตทปณี)
ที. อ.	"	ทีฆนิกาย อฏฐกถา (สมุญจลวิลาสินี)
ที. ปา.	"	ทีฆนิกาย ปาฎีกาวคฺค
ที. ม.	"	ทีฆนิกาย มหาวคฺค
ที. สี.	"	ทีฆนิกาย สีลขุณฺธวคฺค
ธ. อ.	"	ธมฺมปทฏฐกถา
นิท. อ.	"	นิทฺเทส อฏฐกถา (สทฺธมฺมปชฺโชติกา)
ปญจ. อ.	"	ปญจปรกรณ อฏฐกถา (ปรมตฺตทปณี)
ปฏิส. อ.	"	ปฏิสมฺภิทามคฺค อฏฐกถา (สทฺธมฺมปกาลินี)
เปต. อ.	"	เปตวตฺต อฏฐกถา (ปรมตฺตทปณี)
พุทธ. อ.	"	พุทฺธวส อฏฐกถา (มจฺจฺจตฺตวิลาสินี)
ม. อ.	"	มชฺฌนิกาย อฏฐกถา (ปปฺพจสุทฺธิ)
ม. จ.	"	มชฺฌนิกาย จุปริพนฺธวส
ม. ม.	"	มชฺฌนิกาย มชฺฌนปณฺธวส
ม. มุ.	"	มชฺฌนิกาย มุลปณฺธวส
มจฺจล.	"	มจฺจลตฺตทปณี
มิลินฺท.	"	มิลินฺทปญฺหา
วินย.	"	วินยปิฎก
วินย. อ.	"	วินยฏฐกถา (สมนตปาสาทิกา)
วินย. ฎีกา.	"	วินยฏฐกถา ฎีกา (สารตฺตทปณี)

วิภงฺค. อ.	หมายความว่า	วิภงฺค อฏฺฐกถา (สมโมหวิโนทนี)
วิมาน. อ.	"	วิมานวตฺถ อฏฺฐกถา (ปรมตฺถทีปนี)
วิสุทฺธิ.	"	วิสุทฺธิมคฺค
วิสุทฺธิ. ฎีกา.	"	วิสุทฺธิมคฺค มหาฎีกา (ปรมตฺถมณฺฑลสา)
สงฺคณี. อ.	"	สงฺคณี อฏฺฐกถา (อฏฺฐสาธินี)
สงฺคท.	"	อภิธมฺมตฺถสงฺคท
สงฺคท. ฎีกา.	"	อภิธมฺมตฺถสงฺคท ฎีกา (อภิธมฺมตฺถวิภาวินี)
ส. อ.	"	สํยุตฺตนิคาย อฏฺฐกถา (สารตฺถปกาสินี)
ส. ข.	"	สํยุตฺตนิคาย ขนธวาวคค
ส. นี.	"	สํยุตฺตนิคาย นิทานวคค
ส. ม.	"	สํยุตฺตนิคาย มหาวาวคค
ส. ส.	"	สํยุตฺตนิคาย สคาถวคค
ส. สพ.	"	สํยุตฺตนิคาย สฬายตนวคค

อักษรย่อชื่อคัมภีร์อักษรโรมัน เรียงตามลำดับอักษรอังกฤษ

A.	Means	Anguttaranikāya (5 vols.)
AA.	"	Anguttaranikāya Atthakathā (Manorathapūraṇi)
Ap.	"	Apadāna (Khuddakanikāya)
ApA.	"	Apadāna Atthakathā (Visuddhajanavilasini)
Bv.	"	Buddhavaṃsa (Khuddakanikāya)
BvA.	"	Buddhavaṃsa Atthakatha (Madhuratthavilāsini)
Comp.	"	Compendium of Philosophy (Abhidhammatthasaṃgaha)
Cp.	"	Cariyāpiṭaka (Khuddakanikāya)
CpA.	"	Cariyāpiṭaka Atthakatha (Paramatthadīpani)
D.	"	Dīghanikāya (3 vols.)
DA.	"	Dīghanikāya Atthakathā (Sumaṅgalavilāsini)

DAT.	Means	Dīghanikāya Aṭṭhakathā Ṭika (Līnatthapakāsini)
Dh.	"	Dhammapada (Khuddakanikāya)
DhA.	"	Dhammapada Aṭṭhakathā
Dhtk.	"	Dhatukathā (Abhidhamma)
DhtkA.	"	Dhatukathā Aṭṭhakathā (Paramatthadīpanī)
Dhs.	"	Dhammasaṅgani (Abhidhamma)
DhsA.	"	Dhammasaṅgani Aṭṭhakathā (Atthasālinī)
It.	"	Itivuttaka (Khuddakanikāya)
ItA.	"	Itivuttaka Aṭṭhakathā (Paramatthadīpanī)
J.	"	Jātaka (including its Aṭṭhakathā)
Kh.	"	Khuddakapāṭha (Khuddakanikāya)
KhA.	"	Khuddakapāṭha Aṭṭhakathā (paramatthajotikā)
Kvu.	"	Kathāvattḥu (Abhidhamma)
KvuA.	"	Kathāvattḥu Aṭṭhakathā (Paramatthadīpanī)
M.	"	Majjhimanikāya (3 vols.)
MA.	"	Majjhimanikāya Aṭṭhakathā (Papañcasūdani)
Miln.	"	Milindapañhā
Nd ¹	"	Mahāniddeśa (Khuddakanikāya)
Nd ²	"	Cūlaniddeśa (Khuddakanikāya)
NdA.	"	Niddeśa Aṭṭhakathā (Saddhammapajjotikā)
Nett.	"	Nettipakaraṇa
Pat.	"	Paṭṭhāna (Abhidhamma)
PatA.	"	Paṭṭhāna Aṭṭhakathā (Paramatthadīpanī)
Ps.	"	Paṭisambhidāmagga (Khuddakanikāya)
PsA.	"	Paṭisambhidāmagga Aṭṭhakathā (Saddhammapakāsini)

Ptk.	Means	Petakopadesa
Pug.	"	Puggalapaññatti (Abhidhamma)
PugA.	"	Puggalapaññatti Aṭṭhakathā (Paramatthadīpanī)
Pv.	"	Petavatthu (Khuddakanikāya)
PvA.	"	Petavatthu Aṭṭhakathā (Paramatthadīpanī)
S.	"	Samyuttanikāya
SA.	"	Samyuttanikāya Aṭṭhakathā (Sāratthapakāsinī)
Sn.	"	Suttanipāta (Khuddakanikāya)
SnA.	"	Suttanipāta Aṭṭhakathā (Paramatthajotikā)
Thag.	"	Theragāthā (Khuddakanikāya)
ThagA.	"	Theragāthā Aṭṭhakathā (Paramatthadīpanī)
Thig.	"	Therīgāthā (Khuddakanikāya)
ThigA.	"	Therīgāthā Aṭṭhakathā (Paramatthadīpanī)
Ud.	"	Udāna (Khuddakanikāya)
UdA.	"	Udāna Aṭṭhakathā (Paramatthadīpanī)
Vbh.	"	Vibhaṅga (Abhidhamma)
VbhA.	"	Vibhaṅga Aṭṭhakathā (Sammohavinodanī)
Vin.	"	Vinaya Pitaka (5 vols.)
VinA.	"	Vinaya Aṭṭhakathā (Samantapāsādikā)
VinT.	"	Vinaya Aṭṭhakathā Tika (Sāratthadīpanī)
Vism.	"	Visuddhimagga
VismT.	"	Visuddhimagga Mahātikā (Paramatthamañjusā)
Vv.	"	Vimānavatthu (Khuddakanikāya)
VvA.	"	Vimānavatthu Aṭṭhakathā (Paramatthadīpanī)
Yam.	"	Yamaka (Abhidhamma)
YamA.	"	Yamaka Aṭṭhakathā (Paramatthadīpanī)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทที่ ๑	
ข้อความเบื้องต้น	๑
๑. ความเป็นมาของปัญหา	๑
๒. ความหมายของเรื่อง	๔
๓. วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย	๕
๔. ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย	๖
๕. วิธีดำเนินการวิจัย	๗
บทที่ ๒	
บทบาทสตรีในฐานะต่าง ๆ ตามพระไตรปิฎก	๘
๑. สตรีในฐานะเป็นลูก	๘
๒. สตรีในฐานะเป็นภรรยา	๑๒
๓. สตรีในฐานะเป็นสะใภ้	๒๐
๔. สตรีในฐานะเป็นมารดา	๒๓
๕. สตรีในฐานะเป็นผู้ประกอบสัมมาชีพ	๓๘
๖. สตรีในฐานะเป็นอริยสาวิกาในพุทธศาสนา	๔๔
๑) ภิกษุณีอริยสาวิกา	๕๒
๒) อุบาสิกาอริยสาวิกา	๖๔

เรื่อง	หน้า
๗. สตรีในฐานะเป็นเอตทัคคะในพุทธศาสนา	๗๖
๑) ภิกษุณีเอตทัคคะ	๗๗
๒) อุบาสิกาเอตทัคคะ	๘๐
๘. สตรีในฐานะเป็นผู้อุปถัมภ์พุทธศาสนา	๘๓
๙. สตรีที่มีอาชีพทางเป็นหญิงโสเภณี	๙๑

บทที่ ๓

บทบาทสตรีในฐานะต่าง ๆ ตามอรรถกถาบางคัมภีร์	๙๔
๑. สตรีในฐานะเป็นลูก	๙๔
๒. สตรีในฐานะเป็นภรรยา	๑๑๐
๓. สตรีในฐานะเป็นสะใภ้	๑๔๑
๔. สตรีในฐานะเป็นมารดา	๑๔๔
๕. สตรีในฐานะเป็นผู้ประกอบสัมมาชีพ	๑๖๔
๖. สตรีในฐานะเป็นอริยสาวิกาในพุทธศาสนา	๑๗๐
๑) ภิกษุณีอริยสาวิกา	๑๗๐
๒) อุบาสิกาอริยสาวิกา	๑๗๔
๗. สตรีในฐานะเป็นเอตทัคคะในพุทธศาสนา	๑๘๓
๑) ภิกษุณีเอตทัคคะ	๑๘๓
๒) อุบาสิกาเอตทัคคะ	๑๘๒
๘. สตรีในฐานะเป็นผู้อุปถัมภ์พุทธศาสนา	๒๐๐
๙. สตรีที่มีอาชีพทางเป็นหญิงโสเภณี	๒๐๗

บทที่ ๔

สรุปการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๒๑๖
บรรณานุกรม	๒๑๗
ภาคผนวก	๒๓๒
ประวัติการศึกษา	๒๔๖

หัวข้อวิทยานิพนธ์	บทบาทของสตรีในวรรณคดีบาลี
ชื่อนิสิต	นายเปรม ทิมจันทร์
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ฐานิสร์ ชาครัดพงศ์
แผนกวิชา	ภาษาตะวันออก
ปีการศึกษา	๒๕๒๐

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของสตรีในอินเดีย ตามหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คำว่า "บทบาท" ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์นี้หมายถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกโดยไม่จำกัดชาติ วรรณะ และวัย แบ่งออกเป็นตอน ๆ ดังนี้

บทที่ ๑ เป็นข้อความเบื้องต้น ความเป็นมาของปัญหา ซึ่งเป็นเหตุให้นำเรื่องนี้มาวิจัย เพื่อที่จะหาหลักฐานและเหตุผลว่า สตรีมีความรู้ความสามารถที่จะทำการใด ๆ ได้หลายอย่าง

บทที่ ๒ กล่าวถึงฐานะของสตรีในด้านต่าง ๆ ตามที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก ในฝ่ายคฤหัสถ์ กล่าวถึงสตรีในฐานะเป็นลูก เป็นภรรยา เป็นสะใภ้ เป็นมารดา และในฐานะประกอบสัมมาชีพ ส่วนในฝ่ายคหิณธรรม กล่าวถึงสตรีในฐานะเป็นอริยสาวิกา เป็นเอตทัคคะ และในฐานะเป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา

บทที่ ๓ กล่าวถึงฐานะของสตรีในด้านต่าง ๆ อย่างเดียวกับบทที่ ๒ ต่างกันแต่ในบทนี้ กล่าวเฉพาะสตรีตามที่มีปรากฏในอรรถกถาเท่านั้น

บทที่ ๔ สรุปการวิจัย และข้อเสนอนี้ชี้ให้เห็นว่า สตรีย่อมมีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ไม่แพ้บุรุษ

Thesis Title The Role of Women in Pali Literature
 Name Mr. Prem Himachandra
 Thesis Advisor Thanit Chakarapongse
 Department Eastern Languages
 Academic Year 1977

ABSTRACT

This Thesis deals specially with various roles of women in ancient India. Attempts have been made to collect & analyze data drawn from the Pali Buddhist Canon and Commentaries. Roles as employed in this work refer to women's activities and behavior in their social life in general regardless of their birth, race, social status and age. The thesis is divided into 4 chapters as follows :

Chapter I is the introduction and the rationales of the research.

Chapter II deals with the position of women in various spheres, as described and alluded to in the Pitakas. In the secular sphere, women as daughters, wives, daughters - in - law, mothers, the followers of righteous livelihood, are exemplified. In the religious sphere, the women as chief disciples, the pre-eminent in specialized fields and the regular patronesses of Buddhism, are also mentioned.

Chapter III deals with the position of women as described in Commentaries of the Pali Canon.

Chapter IV is the conclusion of the research that women are capable in various fields of undertakings on or almost on a par with men.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยมีผู้ช่วยเหลือหลายท่านหลายฝ่าย อดที่จะขอขอบพระคุณ บรรดาท่านเหล่านั้นเสียมิได้ ท่านที่ได้แนะนำช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์นี้ คือ

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต ป.ธ. ๔, พ.ม., พธ.บ.) รองเลขาธิการ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พระวิสุทธิสมโพธิ (สมบูรณ์ สมบุญไธ ป.ธ. ๗, พ.ม., พธ.บ.) ผู้ช่วยเลขาธิการ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พระครูศรีสุทัศนธรรมคุณ (สุพจน์ วิจิตรโต ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ.) ผู้อำนวยการ
โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และรองผู้อำนวยการบาลีอบรมศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พระครูอรุณเมธี (สวัสดิ์ อุดงไชโย ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ., B.Lib. Sc., M.A.)
บรรณารักษ์หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พระมหาอารีย์ เขมจาโร ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ. ผู้อำนวยการและครูใหญ่โรงเรียน
เตรียมอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พระมหาปุ่น อริยปัญโญ ป.ธ.๗, พ.ม., พธ.บ., M.A. (Pali & A.I.H.A.S.)
Ph.D. อาจารย์บรรยายภาษาอังกฤษในคณะพุทธศาสตร์, ครุศาสตร์ และมานุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พระมหาจินดา อาจารย์กุลโล ป.ธ.๖, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. อาจารย์
บรรยายวิชาปรัชญา คณะพุทธศาสตร์, มานุษยศาสตร์ และครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ ป.ธ.๘, พ.ม., พธ.บ., M.A. และพระมหาบำเพ็ญ
สุขปัญโญ ป.ธ.๘, พ.ม., พธ.บ., M.A. เจ้าหน้าที่ห้องวิชาการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์วิสุทธิ บุษยกุล หัวหน้าแผนกวิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมันดดา อ.บ., พ.ม., M.A., Ph.D.

แผนกวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี นานาวิช อ.บ.(เกียรตินิยม), M.A., Ph.D.
แผนกวิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ ดร. จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา ศ.บ.(โบราณคดี), M.A., Ph.D.

ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร

อาจารย์ น.อ.(พิเศษ)แยม ประพัฒน์ทอง ป.ธ.๔ อาจารย์ผู้บรรยายพิเศษ

ในแผนกวิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ฐานิสร์ ชاکรัตพงศ์ ป.ธ.๔, M.A.(Pali) แผนกวิชาภาษาตะวันออก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในการทำวิทยานิพนธ์นี้

อาจารย์ไพฑูริย์ บุญยะเวศ อ.บ., ค.ม., M.A. ภาควิชาภาษาตะวันออก

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

นายถวิล วงศ์วร เจ้าหน้าที่ธุรการ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์-

มหาวิทยาลัย

นอกจากท่านที่ออกนามมาแล้ว มีท่านอื่น ๆ อีกหลายท่านที่ได้มีเมตตาจิตให้กำลังใจ และแนะนำในด้านต่าง ๆ แต่ต้องขอภัยที่ไม่สามารถนำชื่อท่านเหล่านั้นมากล่าวในที่นี้ทุกท่านได้ ผู้เขียนขอจารึกพระคุณท่านเหล่านั้นไว้ในส่วนลึกแห่งหัวใจ โดยไม่มีวันลืมเลือน

ที่สุดนี้ หวังว่า ถ้ามีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อน คงจะได้รับอภัยจากท่านผู้รู้ทั้งหลาย ส่วนอื่นจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์นี้ ขอมอบให้แก่ท่านผู้มีพระคุณเหล่านั้น ผู้เขียนยินดีรับข้อผิด และขาดตกบกพร่องไว้แต่ผู้เดียว.

ผู้เขียน